

FINITUD I INTUÏCIONISME EN EL *GRUNDLAGE* DE 1794 de FICHTE

Joan ALBERT VICENS

Aquest article vol mostrar que al *Grundlage der gesammtem Wissenschaftslehre* (*Fonament de tota la Teoria de la Ciència*) (1794) la deducció de la finitud sensible del Jo¹ s'emmarca en una metafísica de la llibertat, però depèn també de la concepció intuicionista que Fichte té sobre el coneixement. Alhora, es farà palès que aquest intuicionisme acaba recuperant i concedint un paper central a una idea que, en la seva versió dogmàtica, havia estat rebutjada per Fichte: la comprensió del coneixement com enfrontament entre oposats. L'estudi del lligam d'intuicionisme i finitud ens ajudarà a comprendre, a més, el «sacrifici» del Jo Absolut al Jo finit que, segons M.Gueroult, s'opera en el moment fonamentador de la *Teoria de la Ciència*.² La discontinuïtat en la deducció fichteana, palesa al *Grundlage* de 1794, havia de comportar allò que Lauth anomena «perfeccionaments ulteriors del sistema de la filosofia trascendental en els seus principis», i que, en canvi, d'altres comentadors han qualificat com un radical canvi d'orientació respecte la trajectòria inicial de la filosofia fichteana.³

1. Sempre que ens referim Jo sense adjectius —pràctic, teòric, absolut...— parlem del Jo finit del qual la WL de 1794 n'explicita l'estructura.

2. Vg. M.Gueroult. *L'évolution et la structure de la Doctrine de la Science chez Fichte*, vol. 1. pàg. 260ss. Strasbourg 1930.

3. Vg. R. Lauth. *La idea total de filosofia en Fichte*, publicat dins el llibre *La filosofia de Fichte y su significación para nuestro tiempo*, Traduc. de B. Navarro; UNAM, Mèxico, 1968.

1. L'afirmació de la finitud del Jo en la deducció de l'experiència. La superació del kantisme

La WL⁴ pretén deduir l'experiència humana. La reflexió parteix de la situació de la consciència actual i passa a examinar-ne els fonaments o principis. Els fonaments o principis fonamentals (*Grundsatz*) descoberts són tres: 1) la posició absoluta d'un Jo primordial en què tot ha de ser posat i que és un «posar-se ell mateix», un actuar que s'autodetermina: una «Autogènesi» (*Thatthandlung*), la Llibertat; 2) l'oposició originària d'un No Jo; i, 3) la determinació (*Bestimmung*) del Jo Absolut que permet la relació dels oposats primordials —Jo-No Jo— i la posició efectiva del Jo com a Jo finit.

Partint del tercer principi, l'anàlisi vol aclarir com es relacionen el Jo i el No Jo i, per això, examina primer les condicions segons les quals el subjecte es posa com allò que és determinat pel No Jo en el coneixement. Les aparents contradiccions que semblen implicades en l'afirmació d'aquesta determinació hauran de ser resoltes mitjançant una reflexió que proporcioni primerament les notes oposades que s'amaguen en la proposició que l'expressa, és a dir: «*El Jo es posa com a determinat pel No Jo*» i que trobi posteriorment un punt d'unió o síntesi del Jo i el No Jo.⁵

Fichte defineix l'experiència com el sistema de les representacions acompanyades del sentiment de necessitat. La representació és l'ésser *per a nosaltres* que es presenta ambigüament en el *medium* de la consciència: és el terme d'una acció subjectiva i, alhora, allò que apareix com a independent de la voluntat. La deducció de l'experiència que pretén la WL ha de donar raó d'aquesta ambigüitat pròpia de les representacions cognoscitives.⁶ Això vol dir que la WL ha d'explicar el caràcter de contra-posat de l'objecte i, per tant, la passivitat sensible del Jo, sense anul·lar-lo com a *factum* de la consciència natural, és a dir, sense tenir-lo com a simple il·lusió subjectiva, com a accident o idea determinada arbitràriament en una substància espiritual (*idealisme dogmàtic*), i sense caure en l'extrem contrari: tractar la representació com l'efecte d'una cosa independent i absoluta (*realisme dogmàtic*).

Deduir l'experiència significa en l'idealisme de Fichte demostrar que els elements del sistema de les representacions són condicions de la consciència de si.⁷ Ara bé, la consciència de si és sempre contemplada com a inherent a l'exercici de l'acció lliure. És per això que l'anàlisi que parteix dels principis fonamentals dedueix la representació en el marc de la investigació sobre les implicacions de la posició real de l'acció lliure. La filosofia narra la història del sorgiment de l'ésser a partir de la descripció d'allò que ne-

4. S'entén que ens referim a la *Wissenschaftslehre* o Teoria (o Doctrina) de la Ciència.

5. Vg. *Grundlage...* I, 128 (40) En les referències al *Grundlage* indicarem en primer lloc la paginació de l'edició d'I.H.Fichte, reeditada per Walter de Gruyter (Berlin, 1971). A més, entre parèntesi afegirem la paginació de l'edició espanyola de J.Cruz publicada a Buenos Aires, l'any 1975 per l'editorial Aguilar. Farem el mateix amb les altres obres de Fichte que citem si en tenim edició en castellà.

6. Vg. *Erste Einleitung in die WL (Primera introducció a la Doctrina de la Ciència)* I, 428 (20). Ed. castellana. Fichte. *Primera y segunda introducción a la Teoría de la Ciencia*. Trad. de José Gaos. Madrid 1934, Revista de Occidente.

7. *Zweite Einleitung in die WL, (Segona introducció a la Doctrina de la Ciència)* I, 477 (104): «Tot el que es presenta en la consciència està fundat, produït, per les condicions de la consciència de si i no hi ha en absolut un fonament d'això que sigui exterior a la consciència de si».

cessita l'autoposició d'un Jo Absolut entès com a Autogènesi o Llibertat. El filòsof es converteix en *observador* de l'esperit humà en la creació originària de tot coneixement. És en aquest sentit que podem dir que el *Grundlage* de 1794 i el *Grundriss des Eigenthümlichen der Wissenschaftslehre in Rücksicht auf das theoretische Vermögen* (*Compendi del que és propi de la Teoria de la Ciència en el que fa referència a la facultat teòrica*) (1795) volen ser l'exposició deductiva del que Kant, segons ho creu Fichte, havia ofert fragmentàriament.⁸ En aquestes obres del període de Jena, Fichte mostra que la finitud del Jo és condició de la consciència de si i de la llibertat i, més concretament, que la finitud sensible del Jo, la seva finitud quantitativa, la seva afectabilitat o passivitat, són condicions de la Llibertat. Fichte creu que és *essencial* a la raó posar els seus objectes en l'espai i el temps.

Fichte diu que, malgrat els equívocs suscitats per les obres kantianes,⁹ l'*esperit autèntic* del kantisme ens obliga a pensar que la sensibilitat ha de ser completament deduïble de la subjectivitat transcendental i, concretament, que no cal considerar, com sembla fer Kant, la *cosa en si* com a causa de la matèria de les representacions. Fichte intenta deduir com a determinants de la consciència de si els elements inconnexos de la filosofia teòrica kantiana. En la WL, tots els elements de la intuïció sensible —fins i tot la sensació— són deduïts des de l'activitat transcendental de la imaginació productiva. Les divergències de la WL respecte del kantisme —recordem que el propi Kant va mantenir contra l'idealisme fichteà el caràcter limitat de la seva *Estètica Transcendental*— són explicades per Fichte, d'una banda, com el resultat del silenci voluntari de Kant respecte les possibilitats reals del seu mètode transcendental¹⁰ i, d'altra banda, com el resultat lògic de la diferència entre una explicació elemental, com la kantiana, i una explicació genètica —prèvia— com la que el propi Fichte pretén.¹¹ En la deducció que proposa la WL, la *cosa en si* queda reduïda a simple concepte amb què opera necessàriament el Jo finit, però, alhora, deixant de banda Kant, queda demostrat que la finitud sensible és pròpia de l'única forma de coneixement realment possible i pensable.

2. L'hiatus de què parteix l'anàlisi teòrica del *Grundlage*

La deducció de l'experiència que pretén el *Grundlage* requereix l'exposició de la doctrina teòrica i de la doctrina pràctica i es sosté principalment en aquesta. La necessitat que la doctrina de la raó pràctica complementi la

8. En relació al judici fichteà sobre Kant vg. J.G.Fichte *Recension des Aenesidemus* (*Ressenya d'Enesidemus*) (1792). Hi ha traducció castellana de V.E.López i J.Rivero, Madrid, 1982. Ediciones Hyperion.

9. Kant dona a entendre que l'espacio-temporalitat és només la modalitat del coneixement finit humà i que és pensable una forma de representació no passiva davant els seus objectes, una intuïció creadora que posseeixi les coses en si mateixes. A la *Ressenya d'Enesidemus* (1792) Fichte explica que la font dels equívocs entorn la filosofia kantiana és la distinció «vulgar», de «fenomen» i «cosa en si». A causa que Kant no redueix l'espai i el temps a un únic principi —com fa, en canvi, amb les categories—, sembla que aquelles són simples formes de la representació humana i que es pot pensar en una altra constitució de les coses per una altra mena de representació. D'altra banda, la sensació també queda inexplicada des del transcendental.

10. Segons Fichte, Kant sabia molt bé el que s'abstenia de dir... Vg. *Grundlage*... I, 186 (75).

11. Vg. *Grundriss*... I, 411.

fonamentació del saber teòric en el *Grundlage* comporta un «salt» en l'anàlisi, un pas injustificat *teòricament* i mitjançant el qual s'afirma la condició sensible del Jo limitat. Aquest «salt» només serà justificat per la doctrina pràctica.

L'hiatus que podem assenyalar en el raonament fichteà consisteix en la introducció injustificada de la quantitat determinada en el pas dels principis fonamentals a la deducció teòrica pròpiament dita. «La finitud actual —diu Gueroult— implica un *quantum* determinat. La WL sembla deduir aquest *quantum*, aquesta determinació, de la simple divisibilitat; però aquesta, lluny d'implicar-la, exclou tota quantitat determinada. La proposició «*El Jo es posa com a determinat pel No Jo*» [de la qual parteix l'anàlisi teòrica] que substitueix la possibilitat d'un límit mòbil enunciat en el principi per un límit fix [afirmat en aquella proposició], no és doncs deduïda [del Tercer principi fonamental, s'entén], sinó simplement postulada». ¹²

A continuació explicarem (ap. 3) que Fichte és ben conscient de l'hiatus que comet en la deducció de la quantitat determinada; (ap. 4) veurem que aquest hiatus inevitable és superat per la doctrina pràctica i (ap. 5) mostrarem que, en tot cas, l'intuicionisme de fons juga un paper important en la justificació de la finitud del Jo i, alhora, en la negativa a acceptar la possibilitat d'una Intel·ligència Infinita o d'una Llibertat sense oposició, —en definitiva, d'un Déu infinit.

3. La limitació primitiva i la determinació sensible d'aquesta limitació

A la primera part del *Grundlage* es reconeix que la doctrina teòrica necessita el complement de la pràctica, la qual es fixarà en altres aspectes essencials del Jo dels principis fonamentals. L'afirmació de la reciprocació o determinació recíproca (*Wechselbestimmung*) d'un No Jo determinat amb el Jo ha de ser justificada per principis superiors als teòrics.

La posició del Jo tan sols és possible per l'exclusió de quelcom «altre». L'autoconsciència efectiva en què el subjecte topa, temàticament o no, amb la forma de la seva Joïtat (*Ichheit*) s'aconsegueix en el regrés al Jo des de la consciència objectiva, l'autoposició es guanya amb l'autodeterminació i l'autolimitació mitjançant el sorgiment de la dualitat subjecte-objecte: «Tan bon punt com el Jo és per a si mateix —afirma Fichte—, sorgeix necessàriament per a ell un ésser fora d'ell». ¹³ L'exposició teòrica d'aquesta doctrina fonamental es desenvolupa al *Grundlage* fins a l'explicació de la «*sín-*

12. Vg. Gueroult, *L'évolution et la structure...*, vol. I, p. 261. El mateix hiatus en la deducció fichteana el denuncia com una incorrecció J. Marechal a *El punto de partida de la metafísica*, vol. IV, p. 457-58 (de l'edició castellana d'Ed. Gredos, Madrid, 1957): «El concepte de limitació —diu Marechal— no implica directament més que la carència d'unitat absoluta, que, en si mateixa, és multiplicat. Per tal de fer-ne un principi de quantitat cal afegir altres condicions. La quantitat es converteix per a Fichte en conseqüència necessària de la limitació del Jo tan sols en la mesura que aquesta limitació comporta una acció recíproca entre el subjecte i l'objecte... Això equival a fer l'afirmació següent: un Jo que no pot entrar en activitat conscient sinó és per la recepció de dades (per mitjà de la sensibilitat) té necessàriament un mode d'operació quantitatiu».

13. Vg. *Zweite Einleitung in die WL*, I; 457 (69); a I. 489 (124), Fichte continua dient: «Quan Jo em poso a mi mateix, em poso com a limitat a conseqüència de la intuïció del meu posar-me. Jo sóc, a conseqüència d'aquesta intuïció, finit. Aquesta limitació meua és —pel fet que condiciona el posar-me jo mateix a mi mateix— una limitació primitiva.»

tesi de la determinabilitat» (síntesi transcendental de la consciència de si i de la consciència objectiva en general) i la *Deducció de la representació* (posició pel Jo i per al Jo de la seva pròpia limitació). Tanmateix, aquella *síntesi* i aquesta *deducció* parteixen de la suposició, encara injustificada, que la reflexió originària del Jo és una determinació quantitativa. Això deixa sense fonament radical la part teòrica del *Grundlage*.

Fichte és conscient de l'hiatus existent entre l'anàlisi teòrica i els principis fonamentals. A *Zweite Einleitung in die WL*, Fichte explica que una cosa és la «limitació en general», deduïda de la possibilitat del Jo, i una altra és la «limitació completament determinada», no deduïda: «De la possibilitat del Jo s'ha deduït la necessitat d'una limitació en general (*Beschränktheit überhaupt*) del Jo. Però la determinació (*Bestimmtheit*) d'aquesta limitació no pot ser deduïda perquè ella és el condicionant de tota Joïtat. En aquest punt tota deducció s'acaba. Aquesta determinació apareix com absolutament contingent i proporciona el factor merament empíric del nostre coneixement. És allò que fa que jo sigui, entre els possibles éssers racionals, un ésser humà, i que sigui, entre els éssers humans, aquesta persona determinada».¹⁴ La limitació primitiva originària, condició de l'autoposició d'un Jo en general, és introduïda amb l'exposició dels principis fonamentals; la limitació originària quantitativa, condició de la posició del nostre Jo humà és indedueïble d'aquells principis perquè suposa una condició —la quantitat determinada— que no hi és implicada, sinó que tan sols se'n dona en l'experiència.

4. L'aportació de la doctrina pràctica a la determinació de la finitud sensible del Jo

La part teòrica del *Grundlage* depèn de la doctrina pràctica. A la WL del *Grundlage* l'ordre d'exposició és diferent de l'ordre de fonamentació.¹⁵ El discurs deductiu passa primer per l'exposició teòrica que aclareix la manera com el Jo es posa com a determinat pel No jo i ens descobreix que la representació és producte íntegre del Jo que recíproca amb si mateix mitjançant el moviment peculiar de la imaginació; però ha de ser la doctrina pràctica la que proporcioni la síntesi real (teòrica i pràctica) del Jo i el No Jo tot introduint la tendència (*Streben*) com a vehicle de la realització efectiva de la llibertat.

L'exposició dels principis fonamentals només presenta la *forma bàsica* del sistema; la síntesi real del Jo i el No Jo s'assoleix quan la deducció completa del Jo cognoscent i actuant fa palesa la imbricació essencial d'ambdues dimensions. Aquesta deducció completa s'efectua en el marc formal de la divisibilitat dels oposats, però tan sols s'acompleix del tot quan el «*factum*» de la finitud quantitativa és presentat com a condició de l'exercici de la llibertat. Vegem-ho.

14. Vg. *Zweite Einleitung in die WL*, I, 489 (125).

15. La part teòrica exposa el *com* i no el *per què* de l'oposició del No Jo. Vg. *Grundlage...* I, 125 (38).

a) La limitació sensible com a condició de la llibertat efectiva

El Jo, com Absolut, és l'activitat que s'autodetermina a posar tota la realitat; a més, però, si el Jo és aital Jo s'ha de posar a si mateix posant tota la realitat, ha de reflexionar.¹⁶ El Jo Absolut ha de ser la unitat sintètica d'una activitat reflexionada (centrífuga) i una activitat reflexionant (centrípete) i exigeix, per tal d'acomplir la seva essència, que ambdues activitats esdevinguin una de sola en l'infinit. Tanmateix, aquesta unitat tan sols pot ser l'objectiu d'una tendència del Jo a esdevenir infinit, absolutament determinat i no determinat per cap No Jo (és a dir, absolutament lliure).

Ho expliquem: la reflexió infinita del Jo sobre si mateix és només l'objectiu d'un avenç inacabable pel fet que la reflexió només és efectivament possible si existeix distinció entre l'activitat centrífuga i l'activitat centrípete.¹⁷ Ara bé, aquesta distinció s'efectua mitjançant una limitació que inverteixi la direcció de l'activitat centrífuga tot limitant-la i posant, així, un Jo finit. Quan el Jo es cospa a si mateix com a finit, posa un No Jo limitant infinit, obre l'àmbit de la representació en el punt en què ha reflexionat sobre la seva activitat (esdevé teòric) i restableix immediatament la tendència que el porta a eixamplar vers l'infinit, mitjançant la transformació moral i cultural, la seva pròpia realitat, superant tot obstacle i experimentant la pròpia llibertat i el propi destí en aquesta superació (esdevé pràctic).

El No Jo consegüent a la reflexió efectiva del Jo és posat pel Jo mitjançant una acció absoluta, indeductible: el *xoc* (*anstoss*). Aquesta acció absoluta posa un No Jo quantitatiu perquè la simple tendència de fer-se i saber-se infinit pròpia del Jo se li pot manifestar com a tal enfrontant un món resistent. L'acció lliure que és el Jo i que ell ha de posar per a si mateix només es pot realitzar i constatar en la superació d'obstacles davant els quals se senti passiu. El caràcter d'aquests obstacles s'expressa pròpiament en el sentiment reflexionant que, segons Fichte, és la sensació, un sentiment de constrenyiment, de passivitat, de necessitat.¹⁸

El Jo és, doncs, una *acció*, un *actuar* que posa un món sensible per tal de reconèixer-se com actuant, i que ha de conèixer aquest món que se li revela com a oposat en la sensació per tal d'adequar-lo a les seves finalitats i reduir-lo, així, a Jo.¹⁹

Quan troba resistències objectives, el subjecte topa només amb els propis límits i se sent passiu perquè no se'ls imposa arbitràriament, creant així una realitat il·lusòria, sinó que són el resultat de les modalitats de la seva activitat necessària regida per lleis essencials. D'acord amb elles, el Jo procedeix a dissenyar un món oposat configurat per la cadena de necessitats naturals a què tot subjecte humà està sotmès en tant que ésser corporal. Ara bé, «*qui tem la necessitat de la naturalesa* —assegura Fichte— *té por de la pròpia ombra*».²⁰ El Jo humà creu en la realitat independent d'allò que es presenta i no sap que és només el resultat de la projecció de la prò-

16. Vg. *Grundlage...* I, 277 (139).

17. El Jo s'ha de distingir com « el qui reflexiona » i com « aquell sobre el qual es reflexiona »; vg. *Grundlage...* I, 274 (132).

18. Sobre la sensació vg. *Grundlage...* I, 323 (163); *Grundriss...* I, 335 ss; *Zweite Einleitung in die WL* I, 490 (126).

19. Vg. *Zweite Einleitung in die WL*, I, 464-5 (80-81).

20. Vg. *Einleitung in die WL* (1813), IX, 22; vg també *Erste Einleitung in die WL* I, 441 (43).

pia realitat jòica posada per al Jo quan la seva acció tendent a l'infinít és constreta en un punt que intenta sobrepassar. La consciència natural creu en la superioritat de les lleis que determinen el món perquè des de la seva perspectiva no filosòfica ignora l'activitat transcendental que les constitueix.²¹

b) La necessitat de la indeduïbilitat

El fet que l'anàlisi transcendental del Jo tendent (pràctic) mostri que la finitud sensible és condició de possibilitat de la consciència lliure no comporta la deducció essencial, mitjançant l'anàlisi conceptual del Jo, del món concret de la vida sensible. La WL manifesta la intel·ligibilitat de la posició del món, però no dedueix estrictament l'existència real d'«aquest món sensible» del Jo sinó que la postula per tal d'explicar tot un seguit de fets, és a dir: la finitud actual del Jo, l'experiència sensible, la consciència efectiva de la llibertat.²²

Això no significa que la deducció sigui deficient, sinó que més aviat preserva el caràcter lliure del Jo que fonamenta l'experiència. El nostre món només pot ser rebut en l'experiència de cadascú, en un acte de consciència indeduïble com aital fet però postulable en general si és que ha de ser possible una consciència, un Jo. El món només pot ser posat per una acció absoluta, lliure, espontània i particular del Jo Absolut. L'alternativa és el dogmatisme fatalista: una filosofia segons la qual cada cosa determinada és un moment necessari d'una cosa en si absoluta i, per tant, divina.²³

4. *L'intuïcionisme com a pressupòsit de la filosofia fichteana*

Hem vist que la fonamentació del coneixement s'efectua mitjançant una deducció que enllaça el Jo dels principis fonamentals amb el Jo sensible i que suposa que la finitud sensible és, alhora, condició de l'autoposició del Jo com a efectivament cognoscent i lliure. D'això resulta que les idees d'un ésser cognoscent infinit o d'una llibertat absolutament realitzada són contradictòries. Aquest finitisme a què s'aboca la fonamentació fichteana ve donat per la primacia del concepte de tendència, però també ve determinat per un intuïcionisme que explica el coneixement possible des de la dualitat. Per tal de fer més evident aquesta connexió d'intuïcionisme i finitud ens proposem: (a) mostrar que la relació intuïtiva és, segons Fichte, l'essencial en tota relació cognoscitiva, (b) examinar breument la funció del concepte en la constitució de la representació i (c) relacionar l'intuïcionisme amb el monisme de l'acció lliure en què es fonamenta la WL.

a) La intuïció com a essència del coneixement

Al *Grundlage*, el *Grundriss* i les *Erste i Zweite Einleitung in die WL*, Fichte es refereix a la «intuïció» en quatre situacions que cal distingir acu-

21. *Grundlage...* I, 313 (156) «...tot l'objectiu és originàriament subjectiu».

22. Vg. *Grundlage...* I, 252-53 (119) i I, 275 (133).

23. Vg. *Grundlage...* I, 263 (125).

radament: 1) L'estat d'intuïció (*Zustand des Anschauens*) o conflicte de la imaginació amb si mateixa que dona lloc a la matèria del fenomen; 2) La intuïció immediata (*Unmittelbare Anschauung*) o constitutiva de la «cosa» (*Ding*); 3) La «intuïció mediata» (*Mittelanschauung*) o donació de la cosa al Jo per tal de ser reproduïda per la imaginació (representació) i 4) La intuïció intel·lectual (*Intellectuelle Anschauung*) segons la qual el Jo finit copsa la seva essència i operacions necessàries.

1) *L'Estat d'intuïció*. Quan es produeix el xoc, l'activitat centrífuga del Jo reflexiona parcialment i entra en conflicte amb si mateixa. Aleshores la imaginació oscil·la en el punt en què l'activitat del Jo és impulsada a la reflexió i, al mateix temps, relançada a intentar posar la infinitud. El Jo, però, ha de posar per a si mateix el seu estat en el conflicte. Aquest estat és el de la seva activitat resistent: alhora actuant i pacient. La reflexió en què al Jo se li oposa el seu estat és anomenada al *Grundlage* *reflexió de l'exterior* i és aquella que li ofereix la *realitat*.²⁴ Ara bé, la incorporació per part del Jo del seu estat comporta un cesament del moviment de la seva activitat resistent. Aquesta interrupció s'efectua per la espontaneïtat d'una altra activitat, la *reflexió de l'interior*, que capta —intueix— l'estat del Jo i que, amb aquesta captació, deté el moviment d'oscil·lació de la imaginació. Aleshores l'activitat resistent no és copsada com a tal activitat sinó com a *producte*, com a quelcom donat. Fichte diu que quan es realitza aquesta fixació del moviment de la imaginació per part de la reflexió interna que la fixa i la copsa, aleshores queda com una *resta* d'aquella oscil·lació, una *vestigi*, una *força en potència* i un *substracte* d'aquesta força.²⁵ Aquesta *resta* és la matèria del fenomen i la referència de la matèria al Jo és —segons ho diu el *Grundriss*— la sensació, constituïda per la combinació de la reflexió de l'interior i l'exterior i definida com «acte pel qual el Jo relaciona amb si mateix, s'apropia i posa en si mateix, allò estrany que troba en si mateix».²⁶ El que és sentit en la sensació (o estat d'intuïció, indistintament) és l'activitat del Jo fixada i compromesa en el conflicte generat, creu el Jo natural, per l'activitat contrària d'un No Jo encara indeterminat. El que és sentit és estrany per al Jo perquè li fa front com activitat oprimida —mentre que al Jo li correspon la il·limitació— i perquè viu el xoc com a contingent, quelcom atribuïble a una causalitat exterior.

2) *La intuïció immediata*. En la sensació, el Jo limitat se sent constret, afectat per quelcom «exterior» a ell i independent de la seva voluntat. La posició de la sensació —és a dir, l'autoposició del Jo com a sensible— s'efectua mitjançant una reflexió que posa en el Jo i contempla l'activitat modificada en el xoc i que, en posar-la, i per a posar-la com activitat limitada, com a límit per al Jo, la depassa, transferint quelcom enllà del límit, quelcom que expliqui aquell sentiment de constrenyiment, la causa de l'afecció.²⁷ Passa aleshores que el Jo limitat no es reconeix a si mateix en allò que l'afecta en la sensació i en posa el fonament en quelcom que exclou de si mateix: un No Jo limitant.

El Jo posa per a si mateix la seva limitació i la cosa que el limita, reflexiona sobre l'objecte inconscientment posat i, en canvi, no reflexiona so-

24. Vg. *Grundlage*... I, 226 (98-99).

25. Vg. *Grundriss*... I, 336.

26. Vg. *Grundriss*... I, 340.

27. Vg. *Grundriss*... I, 361.

bre l'acció transcendental que el posa, la qual queda com congelada per una nova captació. Es perd així en la intuïció «immediata», «exterior», «primitiva», «inconscient» i «fosca» del No Jo.²⁸

3) *La intuïció mediata*.²⁹ El Jo ha de posar en si mateix la seva intuïció primera, s'ha de posar com a intuent, com actiu en la intuïció. Ha de reflexionar sobre el seu producte i posar-lo d'alguna manera com a producte seu. Una nova reflexió li oferirà no ja la cosa produïda sinó la seva *imatge*. Aquesta sí que apareix com a producte reconegut de l'activitat lliure i espontània del Jo que no actua constret per una necessitat exterior a ell i, en aquest sentit, es diferencia de la *cosa* que és producte no reconegut de l'acció del Jo en la sensació i la intuïció immediata. «Aquí la imaginació no produeix sinó que tan sols capta allò que ja ha estat produït».³⁰ Aleshores la imaginació esdevé imaginació reproductiva que se sent lliure davant les diverses determinacions possibles de l'objecte «confusament» intuït, encara indeterminat per al Jo. Tot i així, quan la captació s'exerceix efectivament, reproduceix íntegrament l'intuït, el determina completament per al Jo en la imatge (representació).

Ara bé, la imatge s'ha de relacionar amb la cosa que reflexa. El fonament d'aquesta relació serà allò que Fichte anomena al *Grundriss* intuïció mediata. Fichte la descriu com a *raó de relació* o *terme intermediari* entre la cosa i la imatge, diu d'ella que és la garantia de la correspondència entre les coses i les nostres representacions, i la defineix com a «*intuïció determinada però inconscient de la cosa*» en la qual i per la qual totes les qualitats de l'objecte són plenament determinades.

Més clarament: la cosa és posada en el Jo mitjançant una intuïció immediata que la produeix i l'ofereix directament, si bé en un acte que la deixa encara indeterminada per al Jo. El Jo es troba perdut en l'objecte que ell mateix produeix quan es posa com a limitat en la sensació. Aquest objecte roman indeterminat davant la mirada inconscient del Jo tot i que en si mateix —com a objecte A, B...— és perfectament determinat. La imatge es construeix amb la reflexió que incorpora l'objecte produït re-produint-lo, però això és possible perquè la intuïció productiva a què el Jo s'havia lliurat s'acaba sense ser anihilada en la consciència, sinó conservada en referència mediata al Jo, com allò que el Jo posseeix, sense adornar-se que es tracta d'un producte inconscient seu, i que el Jo reproduceix en la imatge per tal d'obtenir una representació conscient.

El que és característic de la imaginació reproductiva és el fet que el Jo posi la imatge com a producte seu perquè, prèviament a la seva determinació, oscil·la entre les diverses determinacions possibles de l'objecte produït en la intuïció primera, oscil·lació que el Jo capta en una reflexió posterior com a pròpia de la facultat del Judici. La determinació de la imatge es dona quan la llibertat de l'exercici imaginatiu és constreta a posar una qualitat determinada (proprietat) en un acte que el Jo captarà després com acte de «pensar» quelcom. La *raó de relació* d'aquesta imatge plenament determinada (que exhibeix unes qualitats objectives i no unes altres) i la cosa, ofer-

28. Vg. *Grundlage...* I, 235 (104) i *Grundriss...* I, 364.

29. Vg. *Grundriss...* I, 377-8.

30. Vg. *Grundlage...* I, 236 (104).

ta i produïda originalment en la intuïció immediata, és la determinació completa en virtut de la qual la imatge i la cosa s'identifiquen en la imatge plenament determinada (representació) de la cosa.³¹

Resumint: intuïció immediata i intuïció mediata són, pel que fa al seu contingut, el mateix; però es distingeixen per la manera com refereixen el seus objectes al Jo. La primera ofereix allò que és intuït —ho posa en el Jo— de manera immediata perquè el produeix en un acte intuïtiu mitjançant el qual el Jo capta el seu límit i extén un No Jo enllà del límit, un No Jo de moment indeterminat per al Jo però en si mateix determinat. La segona és la mateixa intuïció immediata que ofereix el mateix objecte però conservat com acció bloquejada del Jo i referit a ell mediatament com a «cosa» per tal que en la nova reflexió (captació, intuïció) de la imaginació —aleshores reproductiva— sigui captat i posat per al Jo en una representació plenament determinada de la cosa.

Som al nucli de l'idealisme fichteà: la representació sensible és construïda per un procés intern al Jo d'acord amb les seves lleis d'autoposició i autodeterminació. La «cosa» produïda en la primera i segona reflexió i la imatge o reproducció de la cosa formada en la tercera són moments diferents, però que s'impliquen mútuament, de la reflexió necessària del Jo sobre si mateix. La representació adquireix el seu valor objectiu a causa de la continuïtat i mútua implicació dels actes que el Jo realitza segons lleis. Pel fet que podem explicar la representació, mitjançant la WL, com a reproducció imaginativa realitzada a partir d'una intuïció mediata, sabem que hi ha concordància entre la representació i els seus objectes els quals són també productes de la imaginació (determinacions del Jo). I és precisament perquè aquestes determinacions es realitzen d'acord amb lleis essencials que les representacions formen un sistema de connexions necessàries i que el Jo natural creu en la realitat d'allò que coneix amb un sentiment de necessitat.

4) *La intuïció intel·lectual*. Fins aquí ens hem fixat en el procés de conformació de l'objecte sensible i no hem entrat en la deducció fichteana de l'espai i el temps i de les categories de causalitat i substancialitat des dels modes necessaris de l'acció imaginativa. Al final d'aquesta deducció acaba allò que Philonenko anomena «construcció del món». Encara ens faltaria, però, per tal d'explicar la deducció total de la representació, fer un seguiment de les diverses reflexions, captacions i intuïcions mitjançant les quals el Jo es posa a si mateix com a determinat pels seus objectes però també com a diferent d'ells tot copsant: 1) la seva activitat determinant dels objectes mitjançant fixacions conceptuals (*Enteniment*); 2) la seva capacitat de determinar o abstraure (*Judici*); i 3) la seva potència d'abstraure —prescindir— absolutament de qualsevol objecte i copsar-se a si mateix com allò de què es impossible abstraure (*Raó*).³²

La determinació de l'objecte és correlativa a l'autodeterminació i autodistinció del Jo perquè l'objecte és, com s'ha vist, una determinació del propi Jo i perquè, com se segueix de la *deducció de la representació*, després de la tercera reflexió, el Jo conforma l'objecte com a quelcom per a ell quan és per mitjà de l'objecte que es troba a si mateix. La consciència objectiva

31. Vg. *Grundriss...* I, 377-8.

32. Vg. *Grundlage...* I, 235 (104); I 239 (106); I,240 (107) i I, 241-2 (108) i I, 243 (109). En els textos corresponents podem resseguir la cadena d'intuïcions imaginatives mitjançant les quals el Jo constitueix les seves facultats i reflexiona sobre si mateix.

i la consciència de si només es donen en composició i com a producte d'una única activitat. El Jo només intueix un objecte si intueix la seva pròpia activitat intuïent. Com diu Fichte, la intuïció intel·lectual sempre es dóna lligada a la sensible i aquesta tampoc és possible si no va unida a una intuïció intel·lectual.³³

La impossibilitat de dissociar la consciència objectiva i la consciència de si, el *veure* l'objecte i el *veure's* el Jo, radica en el caràcter reflexiu de tota intuïció o, amb altres paraules, en el fet que tota intuïció és intuïció d'allò que el Jo és. No és estrany que en la *deducció de la representació* captació i intuïció siguin sinònims de reflexió. La descripció de les tres primeres reflexions que conformen l'objecte sensible ens mostra que per elles el Jo s'autoincorpora la seva pròpia activitat modificada en el xoc, que hem de reconèixer el caràcter Jòic de la representació i que el coneixement sensible és el mitjà pel qual el Jo consuma la seva essència i es posa a si mateix. L'essència del Jo és la seva *autointuïció*, el seu *ésser per a si*, el seu *veure's* a si mateix en què «allò que ell és» —allò que en ell està posat— i el seu «veure's» són una i la mateixa cosa.³⁴ L'*ésser* copsat pel *veure* tan sols existeix en l'àmbit de la intel·ligència com un estat de la seva activitat. En el *veure's* de la intel·ligència es donen necessàriament les dues sèries inseparables de l'*ésser* i del *veure*, del vist i de l'acte de *veure'l*, del real i de l'ideal. Doncs bé, la intuïció intel·lectual i la intuïció sensible s'han de donar juntes en el si d'aquest moviment d'autointuïció de la intel·ligència (del Jo en tant que teòric) perquè no hi ha captació o intuïció sensible que no sigui un acte en què el Jo capta allò que ell és intuït-se a si mateix, i perquè no hi ha consciència de si, acte de *veure's* del Jo, que es pugui donar sense una prèvia determinació objectiva que ofereixi al Jo les seves determinacions. El Jo s'autoposa, s'autointueix, en el quotidià tornar sobre si del Jo efectiu, en el «Jo penso» que acompanya totes les seves representacions, com la autointuïció efectiva que l'ofereix el que ell és determinadament en cada cas, és a dir, allò que es dóna en la intuïció sensible. Anomenem aquesta autointuïció quotidiana *intuïció intel·lectual atemàtica* per tal de distingir-la de la *intuïció intel·lectual filosòfica* en què es copsa temàticament —mitjançant reflexió i abstracció— l'autointuir-se quotidià que constitueix l'essència de la Intel·ligència, la forma o Joïtat, l'ideal d'autodeterminació absoluta a què es dirigeix aquest coneixement (el Jo com a Idea) i els modes d'operar necessaris mitjançant els quals el Jo tendeix a realitzar-lo.³⁵

b) Intuïció i concepte

Per Fichte tot coneixement és fonamentalment i bàsicament intuïtiu, captació immediata, *veure*. Fins aquí hem mostrat que aquesta intuïció és reflexiva, que ofereix sempre la pròpia realitat del Jo: els seus estats de determinació (*intuïció sensible*) o els seus modes necessaris d'actuar (*intuïció intel·lectual*). El principi de tot coneixement és la intuïció o captació que la imaginació realitza de les seves pròpies modificacions o operacions. Per tal que aquesta intuïció d'estats i accions sempre fluctuant quan al seu contin-

33. Vg. *Zweite Einleitung in die WL* I, 465 (81).

34. Cal tenir presents les crucials explicacions de *Erste Einleitung in die WL* I, 435 (33).

35. Sobre la diferència entre la intuïció intel·lectual del Jo natural i la filosòfica Vg. *Zweite Einleitung in die WL* I, 458-61 (71-76) i I, 240 (107).

gut no deixi al Jo davant una mobilitat inacabable haurà de ser conceptualitzada: «la intuïció com a tal ha de ser fixada per tal de ser compresa com a una i la mateixa».³⁶ Com deia també Kant, la representació es constitueix per la unió de la intuïció i el concepte. El concepte és signe de finitud del cognoscent que ha de fixar la diversitat de la intuïció per tal de poder-la copsar i relacionar.³⁷ El procés de conceptualització —l'espontaneïtat de la raó— consisteix en la fixació de la imaginació en la seva activitat productiva (formadora de la cosa), primer, i després reproductiva (formadora de la imatge): «l'enteniment és la imaginació fixada per la raó». El concepte està al servei de la intuïció finita perquè sense ell no hi ha res que sigui «u» per al Jo, no hi ha «qualcom» determinat per al cognoscent. Mitjançant el concepte, l'intuït sensible o intel·lectualment es torna comunicable, explicable. A causa del seu arrelament en una intuïció sempre particular, immediata i irrepetible, la conceptualització que malda per explicar l'intuït és sempre limitada i més pobre que la intuïció que la sosté. D'aquí deriva el fet que tots els nostres continguts de consciència tinguin una resta incommunicable i així s'explica també que la vertadera filosofia hagi de partir, segons Fichte, d'una intuïció intel·lectual de l'activitat originària del Jo i de les seves manifestacions essencials, intuïció intel·lectual filosòfica tan sols a l'abast dels qui a força de «geni» i de «sentit de la veritat» poden sintonitzar amb «l'esperit» de la WL. Els qui no accedeixin intuïtivament a la *Teoria de la Ciència* no ho podran fer fàcilment mitjançant el desplegament conceptual que trobaran als escrits fichteans.³⁸

c) Intuïcionisme i monisme de l'acció: conclusions sobre la concepció fichteana del coneixement

És essencial a la WL mostrar que el fet de tenir la intuïció i el «veure» com a essència del coneixement no suposa considerar-lo com a encontre o enfrontament entre coses estranyes, coses en si, tot i que, d'altra banda, sembla que parlar de relació intuïtiva evoca l'enfrontament entre coses que es posen en relació immediata. L'intuït, pensa Fichte, no és una *cosa* que capti immediatament una *altra cosa* que deixi en ell una petjada: la representació; aquesta, a més, tampoc és una *cosa*. El coneixement, en tant que acte conscient d'un subjecte, és inexplicable com a simple efecte d'una cosa sobre el cognoscent.³⁹ Per això Fichte explica que la intuïció com a captació de productes de la imaginació o dels seus modes d'operar és sempre captació d'una activitat subjectiva i no d'una *cosa* o un *ésser*; es tracta sempre d'una reflexió, d'un posar qualcom del Jo —una activitat del Jo— per al

36. Vg. *Grundlage...* I, 232 (102).

37. Tot el que no sigui comprensió d'un cop sinó progressió d'un element a un altre és qualcom finit: Vg. *Grundlage...* I, 281 (137).

38. Vg. *Über den Begriff der WL* (Sobre el concepte de Doctrina de la Ciència), I, 72-3; *Grundlage...* I, 284 (138); i Vg. *Erste Einleitung in die WL* I, 433-5 (29-32).

39. Fichte redueix tota pretensió d'explicar el coneixement a partir de l'enfrontament entre coses a materialisme fatalista; nega que la representació sigui simplement l'efecte de la causalitat de l'objecte sobre el cognoscent i declara impossible la pretensió d'explicar el trànsit objecte-subjecte a través de la representació si es considera l'objecte com a matèria oposada a un esperit. Vg. *Erste Einleitung in die WL* I, 436 (34 ss).

Jo. *La realitat és sempre activitat*: aquest monisme de l'acció està, tanmateix, lligat estretament a un intuicionisme que posa en el veure i en la dualitat l'essència del coneixement. La intuïció de la realitat sensible és —ho veu el filòsof— una captació del fer-activitat resistent de la imaginació productiva en el límit imposat amb el xoc, encara que el Jo natural consideri aquesta intuïció com la d'una cosa real i independent, un ésser.⁴⁰ D'altra banda la intuïció intel·lectual no cospa tampoc una substància espiritual, ni tan sols un ens actiu, sinó que és la captació d'una activitat, d'un viure: és l'execució o coexecució particular de l'autogènesi que és el Jo mateix.

El fet de tenir tota intuïció com a captació d'una activitat del Jo i com a reflexió evita la possibilitat que el coneixement, un cop assimilat a la intuïció, pugui ser interpretat des de la simple oposició de coses separades per abismes infranquejables. La intuïció és una acció del Jo que es dirigeix, captant-la, posant-la per al Jo, a una altra acció del Jo. Entre l'intuït i l'intuent existeix una plena unitat de contingut: tot acte d'intuïció és, en definitiva, autointuïció immediata del Jo. Aquesta immediatesa del Jo per a si mateix constitueix el punt de radical unitat de les activitats relacionades en la intuïció mitjançant el qual esdevé possible la relació cognoscitiva: «Tota consciència possible com a quelcom objectiu d'un subjecte pressuposa una consciència immediata en la qual l'objectiu i el subjectiu siguin absolutament una sola cosa».⁴¹

Ara bé, tot i que l'intuicionisme i el monisme de l'acció es complementen bé a la WL, la representació del coneixement —tantes vegades rebutjada per Fichte— com a enfrontament entre contraris continua present condicionant les tesis de la filosofia fichteana. És cert que allò que s'enfronta no són coses sinó quantitats d'activitat que s'exclouen i es complementen en l'esfera del Jo, però també és clar que es pot parlar de coneixement objectiu i d'autoconsciència efectiva perquè es produeix aquella mena d'oposició, resultat de la inversió necessària de l'activitat centrífuga del Jo i la seva conseqüent limitació: «No podíem concebre la representació com a possible —diu el *Grundlage*— sense pressuposar que es produeix un xoc en l'activitat del Jo projectada vers l'infinit i l'indeterminat. Així, doncs, el Jo com a intel·ligència depèn d'un No Jo determinat».⁴² El Jo teòric depèn del No Jo quantitatiu indeterminat que s'estén en l'infinit més enllà del límit imposat pel xoc. Un No Jo, una limitació del Jo, la finitud del Jo, han de ser postulats sens falta si la consciència ha de ser possible. A causa de l'oposició del No Jo, el Jo reciproca amb si mateix i aquesta reciprocació mitjançant la qual s'explica la representació consisteix, segons el *Grundlage*, en el conflicte entre termes absolutament oposats: el finit i l'infinit, la finitud efectiva després de la reflexió i la infinitud anhelada pel Jo, el subjecte finit que es posa a si mateix com a determinat i el No jo infinit que s'estén enllà del límit i que esdevé objectiu d'un treball d'incorporació progressiva que eixampli el Jo determinat vers la infinitud.

L'oposició del finit i l'infinit genera la vida del Jo i fonamenta un conflicte o una oposició entre les seves activitats internes, conflicte descrit per

40. Vg. *Zweite Einleitung in die WL I*, 498 (141).

41. Vg. *Versuch einer neuen Darstellung der WL (1797) (Assaig d'una nova exposició de la DC)*. (63-64) Entre parèntesi la paginació de l'edició espanyola de B. Navarro, Mèxic, 1963 UNAM.

42. Vg. *Grundlage... I*, 248 (116).

la *Deducció de la representació*. La intuïció és certament una relació d'unitat en el si del Jo, però és també i sobretot el resultat i l'expressió d'una oposició imprescindible per a fer possible la posició del Jo. L'oposició, malgrat tot, pertany a l'essència de la intuïció, tal i com Fichte la pensa. És per això que, quan explica el procés conformador del fenomen captat per la intuïció empírica, diu: «en aquesta captació es presenten diverses direccions oposades...aquesta captació, doncs, ha de ser realitzada per la facultat dels oposats, per la imaginació i, en conseqüència, ha de ser ella mateixa intuïció». ⁴³ Resulta molt significatiu que la imaginació, la facultat de la síntesi dels contraris, sigui per a Fichte la facultat d'intuir. ⁴⁴ És rellevant també que el problema que aborda la *Deducció de la representació* sigui l'explicació de la manera com el Jo efectiu, real i determinat arriba a distingir aquella *reflexió de l'exterior*, que l'hi oferia la realitat sensible intuïda, de la *reflexió de l'interior*, o activitat intuïent que li permet captar-la. Quan el Jo posa per a si mateix la diferència entre aquestes dues reflexions oposades es posa per a si mateix com a intuïent enfront de l'intuït.

El coneixement sensible resulta, com hem vist, del joc d'activitats que s'oposen per tal de posar per al Jo la seva limitació en el xoc: la intuïció immediata s'oposa —té enfront— a la sensació que afecta al Jo des del límit; la captació de la imaginació reproductiva s'oposa al contingut de la intuïció immediata referit al Jo en una segona intuïció, la denominada intuïció mediata. La intuïció intel·lectual s'explica també per la distinció en el Jo de l'activitat centrífuga i la centrípeta, distinció que pressuposa la inversió de l'activitat primera, el pas a través d'un món oposat, de la consciència objectiva.

En conclusió: a més d'identitat en el contingut de les activitats relacionades, la intuïció pressuposa un desacord en la seva forma, en la seva direcció, i si aquest desacord desaparegués i la identitat de les activitats fos total aleshores la intuïció s'anul·laria a si mateixa i no seria res. La intel·ligència que s'autointueix i en el si de la qual es realitza tota relació intuïtiva és àmbit d'unitat *a priori*, però és àmbit d'unitat *sintètica* perquè no hi ha autointuïció si no s'articulen una activitat reflexionant i una activitat reflexionada, si el Jo no reflexiona sobre si mateix i es limita i circumscriu una parcel·la del seu propi ésser per tal de veure-la, autodeterminant-se i posant alhora un No Jo.

5. Intuïcionisme i finitud

La WL, com hem vist fins ara, es proposa deduir a partir de l'afirmació absoluta de la Llibertat —el Jo Absolut— el coneixement finit del subjecte actuant i lliure. La finitud sensible del Jo és justificada a partir de les exigències de l'exercici de la llibertat, però —s'ha vist— l'intuïcionisme peculiar de la WL ens condueix inequívocament a la finitud pel fet que tota relació intuïtiva és definible com una relació entre activitats contràries i finites en un Jo finit. Encara podem dir més. La fonamentació proposada per la WL no tan sols descarta tota ciència sobre el que no és donat en el Jo i

43. Vg. *Grundlage...* I, 235 (104).

44. Vg. *Grundlage...* I, 225 (98).

per al Jo mitjançant una intuïció finita, sinó que afirma com a necessària la finitud de qualsevol Jo pensable, de qualsevol intel·ligència possible, excloent tota possibilitat d'una intel·ligència infinita o un ésser infinitament lliure —el Déu transcendent, personal i infinit de moltes filosofies—, idees que el *Grundlage* considera impensables i contradictòries.⁴⁵

Al *Grundlage* s'arriba per dues vies a aquesta negació d'un Déu infinit: d'una banda, a partir de l'intuicionisme; d'una altra, mostrant la contradictòrietat de la idea d'una tendència absolutament realitzada, d'una llibertat sense oposició. Per ambdós camins Fichte estableix que el Jo Absolut és el simple Ideal que inspira i a què aspira immediatament la tendència que desenvolupa el Jo limitat.

Considerem la cosa, primerament, des de la perspectiva de la filosofia teòrica. Quan Fichte ens mou a pensar sobre l'autoconsciència de Déu, ens diu: «Suposeu que hem d'explicar l'autoconsciència de Déu, però això no és possible si no es pressuposa que Déu reflexiona sobre el seu propi ésser. Però com que en Déu el reflexionant seria tot en un i un en tot i com que el reflexionat seria igualment tot en un i un en tot, aleshores en Déu i per Déu el reflexionant i el reflexionat, la consciència i el seu objecte no podrien ser distingits i l'autoconsciència de Déu no seria, per tant, explicada; però això romandrà sempre inexplicable per a tota raó finita, és a dir, per a tota raó lligada a la llei de la determinació d'allò sobre el que es reflexiona».⁴⁶ És impossible parlar d'autoconsciència en Déu perquè no hi hauria en una hipotètica ment divina cap oposició per la qual el subjecte es trobés a si mateix intuïtament. La idea d'una intuïció infinita —d'un Jo infinit— és contradictòria perquè aquesta intuïció no suposaria cap oposició d'acord amb la qual es distingeixin el «veure» i el «vist» en el si d'una intel·ligència, per això mateix, sintètica i finita, i no seria tampoc intuïció determinada d'un subjecte o intuïció regida per la *llei de la determinació* d'allò sobre el que es reflexiona. La finitud és condició de possibilitat de la intuïció i de l'autoconsciència, per això la filosofia fichteana es distancia de qualsevol altra que parli d'un Déu infinit, Intel·ligència infinita. Queda, per tant, fora del discurs fichteà l'especulació kantiana entorn una intuïció intel·lectual creadora, infinita, l'*intuitus originarius*.⁴⁷ Pensar com a possible un Jo teòric infinit en acte *al marge* —transcendent— de la intuïció pròpia i particular que un Jo determinat té de la seva Joïtat i de l'Ideal al qual apunta —intuïció per la qual el Jo es posa per a si mateix— significa projectar il·legítimament en l'ordre transcendent una forma de vida que tan sols es troba donada de fet en un Jo finit i que aquest Jo finit cospa com a ideal irrealitzable per a la seva progressiva autodeterminació.

També ens aboca al finitisme la filosofia pràctica de Fichte, segons la qual, primerament, no hi ha actes lliures inscrits en la tendència del subjecte al Jo com a Idea si no hi ha també un món sensible oposat que esdevingui el nostre material d'actuació i, alhora, l'obstacle que posi de mani-

45. Vg. La conjunció de l'infinit i l'objectiu és per si mateixa una contradicció. Segons Fichte, dir que el Jo estén fins l'infinit l'objecte de la seva tendència i així realitza la infinitud és contradictori. Un Jo amb una tendència infinita realitzada efectivament com a causalitat infinita no seria res. Vg. *Grundlage...* I, 270 (129-30). No pot existir un jo que sigui autoconsciència infinita. Vg. *Grundlage...*, 275 (132).

46. Vg. *Grundlage...* I, 275 (132).

47. Vg. Kant. *Crítica de la Raó Pura*, B-72, 139, 145.

fest la nostra capacitat de ser lliures i la possibilitat que ho sapiguem. En segon lloc, a qualsevol Jo tan sols li pot correspondre una *tendència* sempre impedida i sempre anhelant de determinació absoluta però no una causalitat absoluta i real perquè aquesta anul·laria al Jo com a Jo per a si mateix, ja que aleshores no podria distingir-se del món, que s'identificaria amb ell mateix, i no podria ser, pel mateix motiu, autoconscient, cognoscent i conscient de la seva tendència: «El Jo —diu Fichte— és infinit, però tan sols quant a la seva tendència: tendeix a ser infinit. Però la finitud és ja en el mateix concepte de la tendència, perquè allò a què no s'oposa cap resistència no és una tendència. Si el Jo fos més que un acte de tendir, si posseís una causalitat infinita, ja no seria un Jo, no es posaria a si mateix, perquè no es podria oposar res; aleshores no seria un Jo i, per tant, no seria res».⁴⁸

Així, doncs, hem vist com la filosofia teòrica, travessada per un peculiar intuicionisme, sacrifica el Jo Absolut —que no és mai un Jo infinit manifestat en un Jo finit— per tal de donar raó del coneixement possible; i hem vist també com a la filosofia pràctica el mateix sacrifici cal fer-lo per afirmar l'ésser lliure de cadascú de nosaltres.

Per això, Déu tan sols pot ser un Ideal d'infinitud que es vol assolir però sempre inassolible; motor i finalitat alhora de tota l'activitat teòrica i pràctica de la humanitat destinada a suprimir tot No Jo, a realitzar absolutament el deure de la llibertat en l'espiritualització total i inassequible del món i en la correlativa autodeterminació completa del propi Jo: «Aquella unificació, la d'un Jo que determina a la vegada tot No Jo per la seva autodeterminació (la idea de la divinitat) és la finalitat última de la tendència».⁴⁹ El que és diví és Déu fent-se, l'ordre natural acomplint-se mitjançant una humanitat que actua d'acord amb la llei moral: «Aquesta és la vertadera fe, aquest ordre moral és el diví que acceptem. Es construeix actuant rectament. Aquesta és l'única confessió de fe possible: realitzar joiosos i despreocupats allò que el deure mana en cada cas sense dubtes ni subtileses sobre les conseqüències. D'aquesta manera el que és diví arriba a ser per a nosaltres viu i real. Aquest ordre moral viu i actuant és Déu mateix i no necessitem cap altre Déu ni en podem comprendre cap altre».⁵⁰ La reflexió sobre aquest resultat de la primera exposició de la WL, a més de la necessitat de respondre a l'acusació ateisme (1799), farien que Fichte intentés «perfeccionar» o rectificar els seus plantejaments sobre els principis fonamentals i sobre la manera d'accedir al primer d'ells, arribant a deslligar el Jo Absolut o l'Absolut de l'acte d'intuïció intel·lectual que oferia la seva forma. D'aquesta manera, la filosofia fichteana s'orienta a les posteriors versions o moments de la WL i a desenvolupar-la d'acord amb la seva idea total del saber.

48. Vg. *Grundlage...*, I, 270 (130).

49. Vg. *Recensió d'Aenesidemus* I, 23 (86).

50. Vg. *Über den Grund unseres Glaubens an eine göttliche Weltregierung (Sobre el fonament de la nostra fe en un govern diví del món)* V, V, 185-6.